

Ikatan Keibubapaan dan Perapatan Rakan Sebaya Terhadap Kesejahteraan Psikologi Belia FELDA Chini, Pahang

(The Parenting and Peer Attachment on The Psychological Well-Being of FELDA Chini Youth, Pahang)

Nor 'Aina Fariha Binti Talib^{1*}, Faridah Mydin Kutty²

¹Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), 43600, Bangi, Selangor, Malaysia.

Email: ainafariha11@gmail.com

²Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), 43600, Bangi, Selangor, Malaysia.

Email: faridah_mydin@ukm.edu.my

CORRESPONDING

AUTHOR (*):

Nor 'Aina Fariha Binti Talib
(ainafariha11@gmail.com)

KATA KUNCI:

Ikatan Ibu Bapa
Perapatan Rakan Sebaya
Kesejahteraan Psikologi
Belia Awal FELDA
Pendidikan

KEYWORDS:

Parental Bond
Peers Attachment
Psychological Well-Being
FELDA
Early Youth
Education

CITATION:

Nor 'Aina Fariha Binti Talib & Faridah Mydin Kutty. (2022). Ikatan Keibubapaan dan Perapatan Rakan Sebaya Terhadap Kesejahteraan Psikologi Belia FELDA Chini, Pahang. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 7(4), e001449. <https://doi.org/10.47405/mjssh.v7i4.1449>

ABSTRAK

Kesejahteraan psikologi adalah elemen penting yang mempengaruhi tingkah laku golongan belia. Golongan belia di Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA) sering terdedah dengan pelbagai isu membabitkan tingkah laku berisiko seperti penyalahgunaan bahan terlarang, merompak, mencuri, merempit, merokok di bawah umur dan salah laku seksual. Justeru keperluan untuk mencari penyebab dan jalan penyelesaian bagi isu ini adalah perlu dilaksanakan. Kajian ini bermatlamat untuk mengenal pasti tahap ikatan ibu, ikatan bapa, perapatan rakan sebaya dan kesejahteraan psikologi belia awal di FELDA Chini, Pahang. Kajian ini juga akan turut menguji hubungan antara konstruk ikatan ibu, ikatan bapa dan perapatan rakan sebaya dengan kesejahteraan psikologi belia awal. Reka bentuk kajian ialah tinjauan kaedah kuantitatif. Kajian ini melibatkan 232 golongan belia awal FELDA Chini secara persampelan rawak mudah. Instrumen yang digunakan dalam kajian ini iaitu *Inventory of Parent and Peer Attachment* (IPPA) dan *Psychological Well Being* (SPWB). Kesejahteraan psikologi belia awal ialah pada tahap sederhana ($\text{min}=4.90$). Korelasi (r) ikatan ibu, ikatan bapa, perapatan rakan sebaya dengan kesejahteraan psikologi belia awal masing-masing berada pada tahap korelasi yang rendah iaitu 0.174, 0.232 dan 0.220. Keseluruhannya, kajian ini membawa gambaran bahawa kesejahteraan psikologi belia dapat ditingkatkan dengan lebih baik seandainya ibu bapa memberikan perhatian dan lebih cakna kepada perkembangan belia. Hasilnya, belia dapat memahami tujuan hidup dan mempunyai perkembangan sendiri yang terjamin.

ABSTRACT

Psychological well-being is an important element that influences the behavior of youth. Youths in the Federal Land Development Authority (FELDA) are often exposed to

various issues involving risky behaviors such as abuse of illicit substances, robbery, stealing, extortion, underage smoking and sexual misconduct. Therefore, the need to find the cause and solution for this issue must be implemented. This study aims to identify the level of maternal bond, paternal bond, peer closeness and psychological well-being of early youth in FELDA Chini, Pahang. This study will also test the relationship between maternal bond constructs, paternal bonding and peer closeness with the psychological well-being of early youth. The study design was a survey of quantitative methods. This study involved 232 early youths of FELDA Chini by simple random sampling. The instruments used in this study are the Inventory of Parent and Peer Attachment (IPPA) and Psychological Well Being (SPWB). The psychological well-being of early youth was at a moderate level (mean=4.90). The correlation (r) of the bond of mother, bond of father, peers attachment with the psychological well-being of early youth were at low correlation levels of 0.174, 0.232 and 0.220, respectively. Overall, this study brings the impression that the psychological well-being of youth can be improved better if parents pay more attention and attention to the development of youth. As a result, youths can understand the purpose of life and have a secure self development.

Sumbangan/Keaslian: Kajian ini mengisi kelompangan kajian di FELDA Chini dengan melihat kepada aspek ikatan ibu, bapa dan perapatan rakan sebaya dengan belia serta sumbangannya kepada kesejahteraan psikologi belia di FELDA Chini.

1. Pengenalan

Belia merujuk kepada kumpulan individu dalam lingkungan 15 hingga 30 tahun menurut Akta 688 iaitu Akta Pertubuhan Belia dan Pembangunan Belia (Pindaan) 2019. Manakala merujuk kepada statistik [Jabatan Perangkaan Malaysia \(2021\)](#) usia belia dibahagikan kepada tiga kategori iaitu Belia Awal (15 tahun hingga 18 tahun), Belia Pertengahan (19 tahun hingga 24 tahun) dan Belia Akhir (25 tahun hingga 30 tahun). Golongan belia awal lazimnya berada di alam persekolahan, belia pertengahan pula selalunya berada di peringkat institusi pengajian tinggi (IPT) atau dunia pekerjaan dan belia akhir kebanyakannya sudah melangkah ke dunia pekerjaan.

Secara psikologinya kumpulan belia ini berada dalam fasa yang paling sukar, kritikal dan mengalami perubahan fasa kehidupan ([Minasochah, 2018](#)). Salah satu aspek yang perlu diberikan penekanan dalam perkembangan belia adalah kesejahteraan psikologi. Kesejahteraan psikologi adalah penting kerana fasa belia adalah penting untuk membina perkembangan pengetahuan, kemahiran, pembelajaran mengenai pengurusan emosi, pembentukan sikap dan hubungan dengan ibu bapa serta rakan sebaya dalam menentukan hala tuju belia ([Singh et al., 2021](#)). Namun begitu, terdapat pelbagai faktor dalaman dan luaran yang mempengaruhi kesejahteraan psikologi belia ([Lucktong et al., 2018](#)) iaitu corak ikatan kekeluargaan dan hubungan rapat dengan rakan sebaya yang boleh terarah kepada positif ataupun negatif seterusnya akan menentukan tahap kesejahteraan psikologi belia. Sementara itu, belia yang menghadapi konflik dalam ikatan

keibubapaan dan pergaulan rakan sebaya boleh terarah kepada perilaku agresif (Duru et al., 2015), gejala sosial, jenayah dan seumpama dengannya.

Kajian berkaitan kesejahteraan individu telah diberi perhatian oleh pelbagai disiplin ilmu (Jaime et al., 2015) antaranya ialah kesejahteraan psikologi dan kesejahteraan subjektif. Kajian ini berfokus kepada sudut kesejahteraan psikologi belia menurut Kemal Baytemir (2016) kesejahteraan psikologi belia boleh dianalisis berdasarkan beberapa kategori antaranya ialah rasa gembira, kepuasan dalam hidup dan pengalaman hidup yang menyenangkan. Dalam pada itu, kesejahteraan belia dalam sebuah kajian oleh Kern et al. (2016) dinilai berdasarkan lima ciri-ciri psikologi positif yang diringkaskan sebagai EPOCH iaitu *Engagement* (Penglibatan), *Perseverance* (Ketekunan), *Optimism* (Optimisme), *Connectedness* (Keterhubungan) dan *Happiness* (Kebahagiaan).

Lima ciri psikologi positif ini dilihat mampu memupuk kesejahteraan, kesihatan fizikal dan mempunyai potensi berjaya dalam golongan belia. Cara penilaian manusia pula melibatkan reaksi emosi dan *mood* dimana penilaian dibuat berdasarkan kepuasan dalam hidup dan pencapaian domain kehidupan antaranya aspek hubungan sosial dan persekitaran (Diener et al., 2003). Kajian ini ingin melihat hubungan antara ikatan ibu, ikatan bapa dan perapatan rakan sebaya terhadap kesejahteraan psikologi belia di FELDA Chini, Pahang. Hasil kajian ini diharapkan dapat mengupas apakah faktor yang mempengaruhi kesejahteraan psikologi belia berdasarkan pemboleh ubah yang dikaji seterusnya menjadi bahan rujukan kepada institusi pendidikan, badan-badan berkaitan dan akhirnya suatu hari nanti mampu menambah baik kesejahteraan belia di FELDA khususnya.

2. Sorotan Literatur

Kajian ini berfokus kepada aspek kesejahteraan psikologi belia dengan merujuk kepada tiga faktor yang mempengaruhi kesejahteraan psikologi belia iaitu ikatan ibu, ikatan bapa dan perapatan rakan sebaya.

2.1. Konsep Kesejahteraan Psikologi

Kesejahteraan psikologi bermaksud bebas daripada rasa tertekan dan bebas daripada masalah-masalah psikologi (Minasochah, 2018), mempunyai tingkah laku prososial dan kepuasan dalam kehidupan (Lucktong et al., 2018), mempunyai tingkah laku positif terhadap kehidupan serta perasaan positif kepada diri sendiri (Dang et al., 2019). Menurut ahli kesejahteraan psikologi, konsep kesejahteraan psikologi dan kegembiraan adalah berbeza-beza bagi setiap individu (Ullah, 2017; Faculty, 2013). Namun jelaslah bahawa kesejahteraan psikologi amat berkait rapat dengan kegembiraan seseorang. Selalunya, individu dengan kesejahteraan psikologi yang tinggi mempunyai emosi gembira dalam kehidupan mereka (Minasochah, 2018) malah kegembiraan merupakan tujuan utama dalam setiap individu dalam kehidupan.

Di samping itu, penyelidikan telah membuktikan bahawa kesejahteraan psikologi adalah merupakan konsep pelbagai multidimensi yang berkembang melalui gabungan daripada emosi, ciri keperibadian, identiti dan pengalaman hidup (Ismail, 2012). Namun secara amnya, kesejahteraan ditentukan daripada dua perspektif. Perspektif pertama ialah perspektif klinikal iaitu ketiadaan keadaan yang negatif seperti kemurungan, simptom kesukaran ataupun kebimbangan menandakan bahawa individu tersebut adalah sejahtera (Minasochah, 2018). Kedua, dari perspektif kesejahteraan psikologi ditakrifkan

sebagai kelaziman sifat diri yang positif (Ullah, 2017). Oleh yang demikian, kesejahteraan psikologi dikenali sebagai faktor yang menentukan perkembangan positif individu (Caroli & Elvira, 2016).

Terdapat enam dimensi dalam mengukur kesejahteraan psikologi iaitu penerimaan diri, hubungan positif dengan orang lain, kebebasan, kemahiran mengawal sekeliling, tujuan hidup dan perkembangan sendiri (Ryff & Keyes, 1995; Saricaoglu & Arslan, 2013). Faktor tekanan, populariti yang baik dan hubungan dengan rakan sebaya menentukan kesejahteraan psikologi bagi belia. Oleh itu, belia yang menunjukkan ketahanan dalam semua dan setiap satu faktor tekanan, populariti yang baik dan hubungan dengan rakan sebaya ini menandakan bahawa belia mempunyai keadaan kesejahteraan psikologi yang baik. Namun sebaliknya, jika belia mempunyai masalah dalam menghadapi tekanan, terkenal dengan imej buruk dan bermasalah dalam hubungan dengan rakan sebaya menandakan bahawa belia berada dalam keadaan kesejahteraan psikologi yang rendah (Rathi & Rastogi, 2007). Sementara itu, tahap kesejahteraan bagi kepuasan hidup oleh golongan belia adalah dilaporkan lebih rendah berbanding tahap perkembangan mengikut usia yang lain (Patalay et al., 2018).

Dalam pada itu, fasa belia ialah tahap penting dan sebenarnya sangat sensitif kepada pembentukan simptom emosi yang boleh menyebabkan belia tidak selesa dan tidak stabil, belia perlu menghadapi cabaran baru dan perubahan-perubahan penting dimana stress mungkin berlaku pada tahap ini (Smith et al., 2018). Perubahan-perubahan yang berlaku dalam fasa belia antaranya ialah rasa tanggungjawab atas tindakan dan pilihan yang mereka lakukan. Dalam masa yang sama, belia juga merupakan tempoh yang fleksibel untuk menimba ilmu pengetahuan baru, daripada pengetahuan global kepada kemahiran konkrit dan kecekapan contohnya kebolehan seseorang belia untuk menguruskan emosi mereka sendiri (González Carrasco et al., 2017). Namun perkara yang merisaukan ialah sebilangan daripada golongan belia di kawasan FELDA seperti tidak memikirkan secara matang masa depan dan aspirasi hidup mereka.

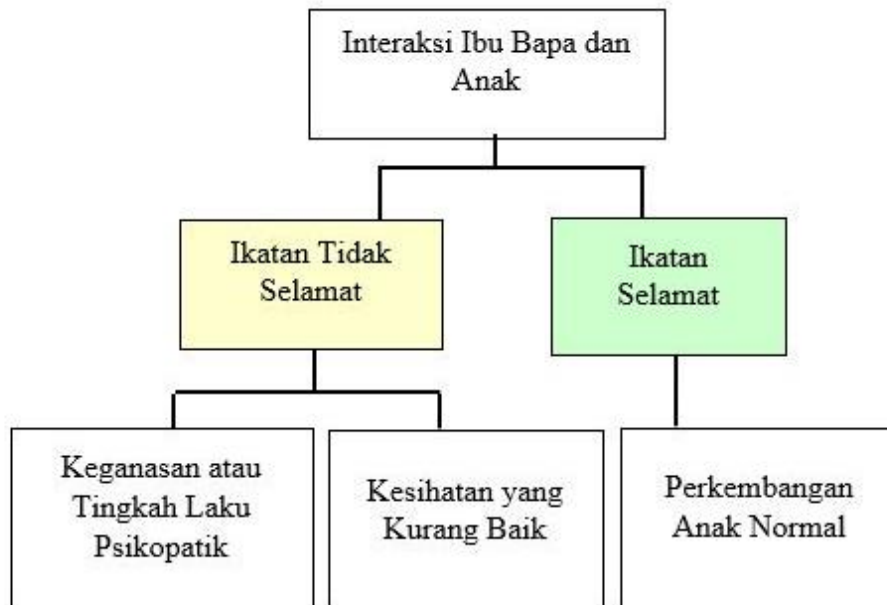
Maka, dapat ditekankan bahawa tahap kesejahteraan adalah berubah-ubah mengikut kitaran hidup (Blanchflower & Oswald, 2008). Dalam kajian ini, pengkaji ingin melihat tahap kesejahteraan psikologi belia dengan faktor ikatan belia dengan ibu bapa sebagai mediator. Selain itu, dalam kajian lain juga menerangkan bahawa ikatan keibubapaan yang selamat akan menghasilkan kesan positif, namun sebaliknya hubungan yang tidak selamat akan memberi kesan negatif kepada belia (Laible et al., 2000). Kebanyakan masalah tingkahlaku belia lazimnya datang daripada corak ikatan mereka bersama ibu bapa yang tidak selamat. Hasilnya, mereka mencari rakan-rakan dan membina hubungan rapat dengan rakan kerana tidak memperolehi perapatan emosi (*emotional attachment*) daripada ibu bapa.

2.2. Konsep Berkaitan Ikatan Keibubapaan

Ikatan keibubapaan bermaksud wujudnya hubungan yang selamat dan berkualiti antara anak dengan ibu bapa (Armsden & Greenberg, 1987) dan emosi asas yang dibentuk oleh ibu bapa kepada anak-anak (Buchanan & Bowen, 2008). Oleh sebab itu, ikatan keibubapaan memberikan kesan mendalam terhadap fungsi kognitif, sosial dan emosi belia (Moretti & Peled, 2004). Mengikut kajian oleh Armsden dan Greenberg (1987) tiga domain yang boleh dilihat untuk mengukur keterikatan ibu bapa dengan anak-anak iaitu rasa percaya, komunikasi dan pengasingan diri. Dalam masa yang sama, kajian Estefanía Mónaco et al. (2019) turut mengukur hubungan ikatan keibubapaan berdasarkan konsep kepercayaan,

komunikasi dan pengasingan. [Rajah 1](#) dibawah menunjukkan bagaimana interaksi ibu bapa mempengaruhi perkembangan belia.

Rajah 1: Teori Ikatan Bowlby (*Attachment Theory*)

Dipetik daripada : [Wassell \(2014\)](#)

Konsep interaksi ibu bapa dan belia yang dinyatakan dalam bahagian ini menjelaskan bahawa ikatan keibubapaan dengan belia memberi kesan yang besar kepada bagaimana belia bertingkah laku dalam perkara tertentu seperti hubungan dengan orang sekeliling, pergaulan dengan rakan dan aktiviti yang melibatkan belia. Hubungan belia dengan ikatan selamat bersama ibu bapa menjadi peramal kepada sikap autonomi belia, sebaliknya ikatan tidak selamat belia dengan ibu bapa menjadi peramal kepada gejala tidak sihat belia. Terdapat tiga domain ikatan ibu bapa iaitu kepercayaan, komunikasi dan pengasingan.

Maksud domain kepercayaan ialah tahap saling mempercayai antara anak dengan ibu bapa. Manakala, menurut [Nor Jum'awaton \(2018\)](#) serta [Armsden dan Greenberg \(1987\)](#) kepercayaan ialah persepsi anak kepada reaksi yang ibu bapa berikan apabila mereka meminta sesuatu perkara, bagaimana ibu bapa memberi kepercayaan kepada mereka dan juga sokongan sosial daripada ibu bapa untuk meningkatkan kesejahteraan dalam diri anak-anak. Seterusnya konsep komunikasi ialah persepsi anak-anak kepada gaya komunikasi yang ibu bapa gunakan semasa mereka meminta pandangan dan berkongsi masalah yang dihadapi kepada ibu bapa mereka ([Armsden & Greenberg, 1987](#)). Istilah pengasingan pula merujuk kepada tahap kemarahan dan pengasingan anak-anak dengan ibu bapa ([Armsden & Greenberg, 1987](#)). Istilah pengasingan juga bermaksud konflik anak dengan ibu bapa yang membentuk perasaan marah dan tersisih apabila belia berada dengan keluarga.

[Pedersen et al. \(2019\)](#) bersetuju bahawa kebanyakan kajian yang berkaitan dengan literatur keibubapaan telah menganalisis hubungan ibu bapa yang baik membawa hasil yang positif kepada golongan belia. Berdasarkan faktor sosial dan emosi, hubungan kasih sayang oleh ibu bapa dilihat menjadi penyumbang terbesar kepada kesejahteraan belia ([Acun Kapikiran et al., 2014](#); [Herrera López et al., 2017](#)). Tambahan daripada itu, konsep ikatan keibubapaan dibina berdasarkan kepercayaan, komunikasi dan kurangnya rasa

terasing. Konsep-konsep ini menunjukkan corak ikatan yang baik dan diistilahkan sebagai ikatan selamat (*secure attachment*). Dimensi kemesraan dan komunikasi yang baik adalah berkaitan dengan faktor keibubapaan secara konseptual (Koehn & Kerns, 2018; Axpe et al., 2019). Oleh itu, ikatan emosi yang terjalin antara kanak-kanak dengan penjaga mungkin mempengaruhi corak pemikiran belia pada masa hadapan, mengenai diri mereka sendiri dan dunia sekitar mereka (Bowlby, 1982; Groh et al., 2014). Di samping itu, kepekaan ibu bapa terhadap keperluan anak selalunya mewujudkan ikatan selamat dan mampu memupuk asas kepercayaan kanak-kanak terhadap orang lain (O'Connor et al., 2018).

2.3. Konsep Perapatan Rakan Sebaya

Rakan sebaya merujuk kepada sahabat atau kawan daripada umur yang sama (Dewan Bahasa dan Pustaka [DBP], 2022). Rakan sebaya mempengaruhi perkembangan personaliti dan tingkah laku belia sama ada kearah yang baik ataupun buruk. Hal ini sejalan dengan kajian oleh Nor Jum'awaton (2018) bahawa pengaruh rakan sebaya secara positif ataupun negatif akan meninggalkan kesan dari segi sikap, nilai dan tingkah laku belia. Golongan belia cenderung terpengaruh dengan sikap, tingkah laku dan nilai rakan sebaya disebabkan oleh keinginan untuk rasa diterima dan dihargai (Santor et al., 2000). Perasaan rapat dan masa yang diluangkan bersama rakan sebaya adalah faktor asas yang membawa kepada pembentukan hubungan rapat antara rakan dan hasil yang berlaku disebabkan oleh rasa pengasingan, komunikasi dan perubahan tahap kepercayaan (Kogilavani, 2018). Sekiranya belia memilih rakan yang betul, maka akan membawa kepada corak penglibatan dalam perkara yang baik. Namun jika sebaliknya, boleh membawa kepada keterlibatan dalam masalah sosial, penyalahgunaan bahan terlarang dan jenayah. Sebelum itu, hubungan belia dengan ibu bapa juga menentukan bagaimana belia bergaul dengan rakan sebaya.

Konsep pengaruh rakan sebaya boleh dikenalpasti berdasarkan markah penilaian responden dalam *Inventory Parents and Peer Attachment* (IPPA) dilihat berdasarkan skor responden (Armsden & Greenberg, 1987). Skor yang tinggi bagi skala rakan sebaya dalam IPPA menunjukkan bahawa semakin tinggi perapatan dan rasa selamat responden dengan rakan sebaya. Oleh itu, kajian ini bertujuan untuk melihat peramal perapatan rakan sebaya dengan belia dengan tahap kesejahteraan psikologi belia. perapatan dengan rakan sebaya juga memberi kesan yang besar kepada belia.

3. Metod Kajian

3.1. Reka bentuk kajian

Kajian yang dijalankan adalah menggunakan reka bentuk tinjauan melalui kaedah kuantitatif. Kaedah kuantitatif dipilih kerana faktor yang bersesuaian untuk digunakan dalam kajian yang memerlukan pemerolehan maklumat, seterusnya dapat membuat generalisasi kepada kumpulan subjek yang lebih besar. Hal ini mampu membantu dalam menjimatkan masa dan tenaga (Mohd. Majid, 2005). Tambahan pula, pendapat oleh Robson (2011) berkenaan dengan reka bentuk kuantitatif adalah sesuai dengan kajian deskriptif. Jadi, kaedah ini bertepatan dengan objektif kajian iaitu bagi melihat tahap ikatan keibubapaan dan perapatan rakan sebaya dengan belia awal dan hubungan antara dua konstruk-construct ini.

3.1. Populasi kajian

Populasi dalam kajian ini ialah belia awal FELDA Chini, Pahang. Merujuk kepada statistik [Jabatan Perangkaan Malaysia \[DOSM\] \(2021\)](#) usia belia dibahagikan kepada tiga kategori iaitu belia awal dalam lingkungan 15 hingga 18 tahun lazimnya berada dalam fasa persekolahan, belia pertengahan iaitu 19 hingga 24 tahun yang selalunya berada di institut pengajian tinggi (IPT) atau fasa pekerjaan dan belia akhir iaitu 25 hingga 30 tahun yang kebanyakannya berada dalam fasa pekerjaan.

Dalam kajian ini pengkaji fokus kepada golongan belia awal iaitu belia awal dari tiga buah sekolah menengah iaitu Sekolah Menengah Kebangsaan (SMK LKTP) Chini, Sekolah Menengah Kebangsaan (SMK) Chini 2 dan Sekolah Menengah Kebangsaan (SMK) Chini Timur. Hal ini kerana hanya terdapat tiga buah sekolah menengah di kawasan FELDA Chini. Pengkaji mengambil pendekatan untuk turun ke tiga buah Sekolah Menengah di kawasan kajian setelah mendapat kelulusan dari Kementerian Pendidikan Malaysia menerusi sistem eRas 2.0. Jumlah populasi ialah seramai 554 orang dimana data ini diperolehi daripada statistik tiga buah sekolah dengan melibatkan pelajar berumur 15 hingga 19 tahun sahaja.

3.2. Pemilihan sampel

Bilangan sampel menurut kaedah persampelan [Krejcie \(1970\)](#) bagi kajian ini ialah sekurang-kurangnya seramai 226 orang belia di FELDA Chini, Pahang. Hal ini bertepatan dengan cadangan oleh [Roscoe \(1975\)](#) bahawa sampel yang lebih daripada 30 orang dan kurang daripada 500 orang adalah jumlah yang bertepatan dalam kebanyakan kajian. Manakala saiz sampel yang melebihi 500 dikira terlampau besar dan boleh membawa kepada berlakunya ralat dalam mentafsir hasil dapatan penyelidikan kerana saiz sampel yang terlampau besar boleh menghasilkan perhubungan yang signifikan walaupun perkaitan tersebut terlalu kecil dan tidak praktikal ([Sekaran, 1992](#)).

Kajian ini dijalankan dengan mengedarkan soal selidik secara atas talian menggunakan pautan *Google Form* dalam kalangan belia awal FELDA Chini. Pengkaji menyasarkan belia awal sebagai responden kajian. Hal ini kerana, menurut statistik [Jabatan Perangkaan Malaysia \[DOSM\] \(2021\)](#), usia belia awal ialah 15 hingga 18 tahun. Namun pengkaji memasukkan data kajian melibatkan belia usia 19 tahun kerana pelajar dalam lingkungan 19 tahun ini merupakan pelajar tingkatan enam atas, manakala pelajar usia 18 tahun merupakan pelajar tingkatan enam bawah. Jadi, pengkaji turut mengambil kira bahawa usia belia 19 tahun ini secara langsung masih lagi berada dalam persekitaran sekolah dan respons mereka wajarlah diambil kira.

3.3. Instrumen kajian

Terdapat tiga bahagian A, B dan C dalam soal selidik ini. Pada bahagian A, responden perlu mengisi maklumat demografi terlebih dahulu sebelum meneruskan ke bahagian B dan C.

Setelah itu, responden akan menerima ringkasan mengenai bahagian soal selidik dan tujuan kajian dijalankan serta arahan ringkas untuk menjawab *Google Form* tersebut. Memandangkan soal selidik IPPA mengukur ikatan ibu bapa dan perapatan rakan sebaya, pengkaji memaklumkan bahawa responden mestilah memberi respons dalam soal selidik ini dengan merujuk tahap perasaan mereka mengenai ibu bapa ataupun sesiapa sahaja yang memainkan peranan sebagai ibu bapa mereka. Sekiranya mereka mempunyai lebih

dari seorang ibu atau bapa, mereka harus menjawab soal selidik ini dengan merujuk kepada seorang ibu atau bapa yang paling mempengaruhi mereka.

Akhir sekali, pautan *Google Form* ini diedarkan dengan kerjasama daripada para pengetua, guru kelas dan guru kaunseling di ketiga-tiga buah sekolah terlibat. Sebelum itu, pengkaji juga mendapatkan kelulusan menjalankan kajian di lapangan sekolah daripada Kementerian Pendidikan Malaysia [KPM] melalui sistem eRas 2.0.

4. Hasil Kajian

4.1. Maklumat demografi responden

Jadual 1 menunjukkan profil demografi responden mengikut jantina, umur dan sekolah. Jumlah keseluruhan responden kajian ini ialah 232 orang belia awal yang menunjukkan kekerapan dan peratusan responden yang diperolehi daripada 71 orang belia lelaki yang menyumbang sebanyak 30.6 % respons kajian, selebihnya ialah 161 orang belia perempuan yang menyumbang kepada 69.4 % kajian.

Jadual 1: Jantina Responden

Jantina	Kekerapan	Peratus (%)
Lelaki	71	30.6
Perempuan	161	69.4
Jumlah	232	100.0

4.2. Tahap ikatan ibu, bapa dan rakan sebaya

Konstruk ikatan belia awal dengan ibu, bapa dan rakan sebaya mempunyai tiga domain bagi setiap konstruk iaitu kepercayaan, komunikasi dan pengasingan. Kajian ini melihat tahap ikatan belia dengan ibu, bapa dan tahap perapatan dengan rakan sebaya.

Jadual 2 menunjukkan skor min, sisihan piawai dan tahap bagi semua item dibawah konstruk berkaitan dengan skala likert lima mata digunakan. Nilai min keseluruhan bagi ikatan ibu dengan belia ialah ($M=3.27$, $SP=0.76$) iaitu pada tahap sederhana tinggi. Secara keseluruhannya, konstruk kepercayaan belia dengan ibu berada pada tahap tinggi dengan nilai ($M=4.04$, $SP=0.54$). Sementara itu, konstruk komunikasi belia dengan ibu berada pada tahap sederhana tinggi dengan nilai ($M=3.46$, $SP=0.64$). Konstruk pengasingan belia dengan ibu berada pada tahap sederhana rendah dengan nilai ($M=2.15$, $SP=0.79$).

Jadual 2: Tahap ikatan ibu dengan belia

Konstruk	Min (M)	Sisihan Piawai (SP)	Tahap
Kepercayaan	4.04	0.54	Tinggi
Komunikasi	3.46	0.64	Sederhana tinggi
Pengasingan	2.15	0.79	Sederhana rendah
Keseluruhan	3.27	0.33	Sederhana tinggi

Jadual 3 seterusnya menunjukkan skor min, sisihan piawai dan tahap bagi semua item dibawah pemboleh ubah ikatan bapa dengan belia. Nilai min keseluruhan bagi ikatan bapa dengan belia ialah ($M=3.58$, $SP=0.88$) iaitu pada tahap sederhana tinggi. Min keseluruhan konstruk kepercayaan belia dengan bapa berada pada tahap sederhana tinggi dengan

nilai ($M=3.74$, $SP=0.85$), min keseluruhan konstruk komunikasi belia dengan bapa berada pada tahap sederhana tinggi dengan nilai ($M=3.31$, $SP=1.09$). Akhir sekali, min keseluruhan konstruk pengasingan belia dengan bapa berada pada tahap sederhana tinggi dengan nilai ($M=3.64$, $SP=0.97$).

Jadual 3: Tahap ikatan bapa dengan belia

Konstruk	Min (M)	Sisihan Piawai (SP)	Tahap
Kepercayaan	3.74	0.85	Sederhana tinggi
Komunikasi	3.31	1.09	Sederhana tinggi
Pengasingan	3.64	0.97	Sederhana rendah
Keseluruhan	3.27	0.33	Sederhana tinggi

Manakala, [Jadual 4](#) menunjukkan skor min, sisihan piawai dan tahap bagi semua item di bawah pemboleh ubah perapatan rakan sebaya dengan belia dimana nilai min keseluruhan bagi perapatan rakan sebaya dengan belia ialah ($M=3.52$, $SP=0.53$) iaitu pada tahap sederhana tinggi. Secara keseluruhannya, konstruk kepercayaan belia dengan ibu berada pada tahap sederhana tinggi dengan nilai ($M=3.98$, $SP=0.81$). Diikuti oleh min keseluruhan konstruk komunikasi belia dengan rakan sebaya berada pada tahap sederhana tinggi dengan nilai ($M=3.80$, $SP=0.87$) dan min keseluruhan konstruk pengasingan belia dengan rakan sebaya berada pada tahap sederhana rendah iaitu dengan nilai ($M=2.70$, $SP=0.64$).

Jadual 4: Tahap perapatan rakan sebaya dengan belia

Konstruk	Min (M)	Sisihan Piawai (SP)	Tahap
Kepercayaan	3.98	0.81	Sederhana tinggi
Komunikasi	3.80	0.87	Sederhana tinggi
Pengasingan	2.70	0.64	Sederhana rendah
Keseluruhan	3.52	0.53	Sederhana tinggi

Rumusannya, tahap ikatan ibu, bapa dan perapatan rakan sebaya yang tinggi menandakan bahawa belia mempunyai ahli keluarga dan rakan sebaya yang sangat membantu mereka untuk berjaya. Belia yang mempunyai tahap ikatan ibu bapa dan perapatan rakan sebaya yang tinggi juga menunjukkan bahawa mereka mempunyai individu yang mengambil berat dan cakna terhadap kehidupan belia. Hasil daripada ikatan yang baik ini akan membentuk belia yang sihat, berfikiran dan tingkah laku positif serta mampu mengekalkan hubungan yang baik. Manakala, tahap ikatan yang sederhana tinggi menunjukkan belia mempunyai hubungan dengan ahli keluarga dan rakan sebaya tetapi pada tahap yang sedikit rendah, belia pada tahap sederhana tinggi juga bermaksud mereka kurang mendapat perhatian sepenuhnya daripada ibu ataupun bapa dalam kehidupan mereka. Begitu juga, tahap ikatan ibu bapa dan perapatan rakan sebaya yang sederhana rendah dan tahap rendah menggambarkan bahawa belia memerlukan lebih tinggi hubungan ikatan ibu bapa dan perapatan rakan sebaya untuk membantu mereka cemerlang dalam kehidupan. Belia pada tahap ikatan dan perapatan yang sederhana rendah dan rendah juga menandakan mereka perlu diberi perhatian dan sokongan daripada ibu bapa dan rakan sebaya.

4.3. Tahap kesejahteraan psikologi belia

Di samping itu, kajian ini menguji tahap kesejahteraan psikologi belia FELDA Chini dengan melihat kepada skor min dan sisihan piawai setiap domain. Kesejahteraan psikologi belia diukur melalui enam domain dan setiap domain merangkumi tiga item. Pada bahagian ini, pengkaji menggunakan skala likert tujuh mata.

Sebagai rumusan untuk pemboleh ubah kesejahteraan psikologi (Jadual 5), domain tertinggi ialah perkembangan sendiri (M=5.75, SP=1.06). Seterusnya diikuti oleh dimensi kemahiran mengawal sekeliling (M=5.07, SP=1.06), dimensi penerimaan diri (M=4.73, SP=1.27), domain kebebasan (M=4.60, SP=0.87) dan domain tujuan hidup (M=4.64, SP=1.05). Akhir sekali, domain membina hubungan positif dengan orang lain (M=4.61, SP=1.12). Secara kesimpulannya, min keseluruhan ialah pada tahap kesejahteraan psikologi yang sederhana dengan nilai M=4.90, SP=0.76.

Jadual 5: Kesejahteraan Psikologi Belia

Domain	Min (M)	Sisihan Piawai (SP)	Tahap
Penerimaan diri	4.73	1.27	Sederhana
Hubungan positif dengan orang lain	4.61	1.12	Sederhana
Kebebasan	4.60	0.87	Sederhana
Kemahiran mengawal sekeliling	5.07	1.06	Tinggi
Tujuan hidup	4.64	1.05	Sederhana
Perkembangan sendiri	5.75	1.06	Tinggi
Keseluruhan domain	4.90	0.76	Sederhana

4.4. Hubungan antara ikatan ibu dengan kesejahteraan psikologi belia awal

Dengan mematuhi syarat kajian bertaburan normal, pengkaji telah menjalankan analisis inferensi bagi hasil dapatan kajian menggunakan korelasi Pearson. Jadual 6 menghuraikan hasil analisis inferensi korelasi Pearson bagi menguji hipotesis nul sekiranya wujud hubungan antara pemboleh ubah ikatan bersama ibu dengan kesejahteraan psikologi belia awal. Hasil analisis mempamerkan konstruk ikatan ibu berhubungan secara lemah ($r=0.174$, $p < 0.01$). Hal ini merujuk kepada Cohen (1988) dan Cohen et al. (2011) dimana nilai pekali korelasi 0.10 hingga 0.29 berada pada tahap hubungan yang rendah, sementara nilai pekali korelasi 0.50 hingga 1.00 ialah tinggi. Maka dapatan ini memberi penjelasan bahawa hubungan ikatan ibu yang lemah membawa kepada kesejahteraan psikologi belia yang sederhana. Hubungan antara ikatan ibu dengan kesejahteraan psikologi belia awal adalah tidak signifikan. Oleh itu, tiada hubungan yang signifikan antara ikatan ibu dengan kesejahteraan psikologi belia.

Jadual 6: Korelasi antara Ikatan Ibu dengan Kesejahteraan Psikologi Belia Awal

	Kesejahteraan Psikologi Belia Awal	
	Nilai Korelasi, r	Nilai Signifikan, p
Kepercayaan (<i>Trust</i>)	0.483**	0.000
Komunikasi (<i>Communication</i>)	0.355**	0.000
Pengasingan (<i>Alienation</i>)	-0.495**	0.000
Ikatan Ibu (<i>Mothers Bonding</i>)	0.174**	0.003

** Korelasi adalah signifikan pada tahap $p < 0.01$ (1-tailed)

4.5. Hubungan antara ikatan bapa dengan kesejahteraan psikologi belia awal

Hasil analisis inferensi dalam [Jadual 7](#) melihat hubungan antara pemboleh ubah ikatan bapa dengan kesejahteraan psikologi belia awal. Keputusan analisis mempamerkan konstruk ikatan bapa berhubungan secara lemah ($r=0.232$, $p < 0.01$) dengan merujuk [Cohen \(1988\)](#) dan [Cohen et al. \(2011\)](#). Oleh itu, dapatan ini membuktikan hubungan ikatan bapa yang rendah membawa kepada kesejahteraan psikologi belia yang sederhana. Hubungan ikatan bapa dengan kesejahteraan psikologi belia awal adalah tidak signifikan. Nilai korelasi bagi konstruk kepercayaan ialah ($r=0.480$, $p < 0.01$), diikuti oleh konstruk komunikasi iaitu ($r=0.364$, $p < 0.01$). Manakala, domain yang mempunyai hubungan songsang terhadap kesejahteraan psikologi ialah pengasingan dengan nilai ($r=-0.470$, $p < 0.01$). Oleh itu, hipotesis nol diterima.

Jadual 7: Korelasi antara Ikatan Bapa dengan Kesejahteraan Psikologi Belia Awal

	Kesejahteraan Psikologi Belia Awal	
	Nilai Korelasi, r	Nilai Signifikan, p
Kepercayaan (<i>Trust</i>)	0.480**	0.000
Komunikasi (<i>Communication</i>)	0.364**	0.000
Pengasingan (<i>Alienation</i>)	-0.470**	0.000
Ikatan Bapa (<i>Fathers Bonding</i>)	0.232**	0.000

** Korelasi adalah signifikan pada tahap $p < 0.01$ (1-tailed)

4.6. Hubungan antara perapatan rakan sebaya dengan kesejahteraan psikologi belia awal

[Jadual 8](#) dibawah menunjukkan dapatan analisis korelasi Pearson dalam menguji hipotesis hubungan antara perapatan rakan sebaya dengan tahap kesejahteraan psikologi belia awal FELDA Chini. Nilai korelasi, r bagi konstruk perapatan rakan sebaya dengan kesejahteraan psikologi dalam dapatan kajian ialah ($r=0.220$), berada pada tahap rendah. Hubungan positif bermaksud semakin tinggi pemboleh ubah perapatan rakan sebaya semakin tinggi juga tahap kesejahteraan psikologi belia awal. Konstruk yang mempunyai hubungan signifikan secara sederhana ialah kepercayaan ($r=0.305$, $p < 0.01$), diikuti oleh konstruk komunikasi ($r=0.259$, $p < 0.01$). Manakala, konstruk yang mempunyai korelasi yang rendah terhadap kesejahteraan psikologi ialah pengasingan ($r=-0.227$, $p < 0.01$). Kesimpulannya, hipotesis nol diterima.

Jadual 8: Hubungan antara Perapatan Rakan Sebaya dengan Kesejahteraan Psikologi belia awal

	Kesejahteraan Psikologi Belia Awal	
	Nilai Korelasi, r	Nilai Signifikan, p
Kepercayaan (<i>Trust</i>)	0.305**	0.000
Komunikasi (<i>Communication</i>)	0.259**	0.000
Pengasingan (<i>Alienation</i>)	-0.227**	0.000
Perapatan Rakan Sebaya (<i>Peers Attachment</i>)	0.220**	0.000

** Korelasi adalah signifikan pada tahap $p < 0.01$ (1-tailed)

Hasil kajian deskriptif mendapati bahawa belia FELDA Chini mempunyai ikatan bersama ibu, bapa dan perapatan bersama rakan sebaya pada tahap sederhana tinggi. Manakala

kesejahteraan psikologi belia pada tahap sederhana. Hasil kajian inferensi korelasi Pearson mendapati, ikatan belia dengan bapa memberikan sumbangan kepada kesejahteraan psikologi belia namun pada tahap sederhana ($r=0.232$, $p < 0.01$), diikuti oleh perapatan rakan sebaya ($r=0.220$, $p < 0.01$) dan ikatan bersama ibu ($r=0.174$, $p < 0.01$). Kajian ini memberikan kefahaman mengenai konstruk ikatan ibu, ikatan bapa dan perapatan rakan sebaya kepada kesejahteraan psikologi belia ialah pada tahap sederhana.

5. Perbincangan Kajian

5.1. Tahap kesejahteraan psikologi belia awal di FELDA Chini?

Kesejahteraan psikologi dinilai berdasarkan lima ciri-ciri psikologi positif yang diringkaskan sebagai EPOCH iaitu *Engagement* (Penglibatan), *Perseverance* (Ketekunan), *Optimism* (Optimisme), *Connectedness* (Keterhubungan) dan *Happiness* (Kebahagiaan). Lima ciri psikologi positif ini dilihat mampu memupuk kesejahteraan, kesihatan fizikal dan hasil positif lain pada fasa belia. Belia yang mempunyai kesejahteraan psikologi yang positif dapat membuat pilihan hidup yang bermoral dan mempunyai potensi berjaya.

Hasil kajian mendapati bahawa kesejahteraan psikologi belia FELDA Chini adalah pada tahap sederhana. Perkara ini sekaligus menerangkan punca berlakunya banyak masalah sosial dan jenayah yang membabitkan belia FELDA. Kesejahteraan psikologi belia mestilah ditambah baik agar isu membabitkan belia dapat ditangani. Justifikasi kepada keterkaitan kesejahteraan psikologi mampu mengurangkan kadar jenayah belia adalah kerana belia yang mempunyai tahap kesejahteraan psikologi tinggi pasti mampu membuat perbandingan antara perkara bermoral atau sebaliknya. Begitu juga belia yang mempunyai kesejahteraan psikologi yang tinggi tidak akan terlibat dengan jenayah, salah laku seksual, salah guna dadah dan aktiviti devian yang lain kerana mampu membuat pertimbangan akal yang sempurna.

Dapatan ini disokong oleh [Kern et al. \(2016\)](#) dengan membuat penilaian kepada lima ciri-ciri psikologi positif yang diringkaskan sebagai EPOCH. Sementara itu, kesejahteraan subjektif pula merujuk kepada cara manusia menilai hidup mereka sama ada mereka memberi penilaian yang positif mahupun negatif. Cara penilaian manusia juga melibatkan reaksi emosi dan *mood* dimana penilaian dibuat berdasarkan kepuasan dalam hidup dan pencapaian domain kehidupan antaranya aspek hubungan sosial dan persekitaran ([Diener et al., 2003](#)). Dalam pada itu, menurut kajian yang dijalankan oleh [Minasochah \(2018\)](#), kesejahteraan psikologi dan proses belia membuat penyesuaian diri dengan keadaan sekeliling juga berkait dengan hubungan belia dengan ibu, bapa dan rakan sebaya kerana perkara ini menjadi semakin penting apabila belia mula membina identiti mereka.

Hasil kajian ini penting bagi mencari punca belia terlibat dengan banyak masalah tingkahlaku dan seterusnya memberi penegasan kepada ibu bapa dan juga rakan sebaya agar lebih cakna dan berusaha membina hubungan baik dengan belia.

5.2. Tahap ikatan ibu dalam kalangan belia awal di FELDA Chini?

Kajian menemui bahawa tahap ikatan belia dengan ibu ialah sederhana tinggi. Hal ini berkemungkinan kerana segelintir ibu tidak berjaya membina hubungan kepercayaan dan kualiti komunikasi yang baik dengan belia sehingga mengakibatkan belia mengasingkan diri dengan ibu mereka. Perkara ini dilihat berdasarkan skor belia dalam

soal selidik IPPA yang dijalankan. Tiga dimensi yang dilihat bagi menguji perapatan ikatan ibu dengan belia iaitu melalui rasa percaya, kualiti semasa berkomunikasi dan konflik serta pengasingan diri. Jadi sepatutnya ibu-ibu mengambil tahu berkenaan ilmu keibubapaan dari segi psikologi iaitu antaranya ialah melibatkan tiga dimensi kepercayaan, komunikasi dan bagaimana membantu anak-anak belia untuk mempunyai kesejahteraan psikologi yang baik dan cemerlang dalam kehidupan mereka.

Hal ini kerana, dapatan kajian lepas sangat menekankan kepada kepentingan hubungan baik ibu dengan anak lebih-lebih lagi anak yang sedang berada dalam fasa belia antaranya ialah konsep ikatan keibubapaan yang dicadangkan oleh [Bowlby \(1969\)](#) iaitu lebih dari tiga dekad yang lalu. Kajian oleh Bowlby ini menggambarkan bahawa asas ikatan ibu bapa dan anak sangat penting demi memastikan kelangsungan hidup dan perkembangan anak termasuklah menjelang fasa belia. Fasa belia sememangnya kritikal dimana belia perlu diberikan nasihat, teguran, panduan dan juga sokongan daripada orang dewasa agar mereka dibimbing dengan baik ([Kartini et al., 2018](#)).

Dalam pada itu, ikatan belia dengan ibu mestilah berlaku dengan cara yang selamat kerana menurut [Armsden dan Greenberg \(1987\)](#) keterikatan ibu bapa dengan anak bermaksud wujudnya hubungan yang selamat dan berkualiti dimana perkara ini juga disokong oleh [Buchanan dan Bowen \(2008\)](#) iaitu ikatan ibu dengan anak menjadi unit asas emosi yang dibentuk untuk anak-anak. Dalam pada itu, menurut [Moretti dan Peled \(2004\)](#) perubahan neurologi, kognitif dan sosial yang pesat dalam kalangan belia juga mewujudkan dilema sosial dan kognitif belia. Jadi integrasi pengalaman baru kepada kehidupan sebenar belia memerlukan belia berusaha ke arah menjaga ikatan ibu bapa dengan baik dalam masa yang sama meneroka peranan sosial baru apabila berjauhan dari keluarga mereka. Paling utama ialah peralihan terbaik dari zaman kanak-kanak kepada fasa belia ialah kepentingan corak ikatan selamat bersama dengan ibu mereka membawa kepada nilai autonomi apabila mereka meningkat belia ([Ryan, 1989](#)).

Merujuk kepada Teori Ikatan [Bowlby \(1982\)](#), corak interaksi ibu bapa dan anak boleh terarah kepada ikatan selamat (*secure attachment*) ataupun ikatan tidak selamat (*insecure attachment*). Ikatan ibu bapa dengan anak yang selamat menyumbang kepada perkembangan anak normal dan kesejahteraan psikologi yang baik. Namun sebaliknya corak ikatan tidak selamat mengakibatkan kesihatan terganggu dan anak-anak terdedah untuk bertingkah laku ganas dan kesejahteraan psikologi berada pada tahap rendah.

5.3. Tahap ikatan bapa dalam kalangan belia awal di FELDA Chini?

Ikatan bapa dengan belia berada pada tahap sederhana dalam dapatan kajian yang dijalankan. Perkara ini berkemungkinan berlaku kerana segelintir bapa kurang berusaha untuk memahami anak belia mereka sedangkan anak yang berada dalam fasa belia amat memerlukan perhatian, panduan dan bimbingan. Namun begitu, daripada penelitian pengkaji ada juga responden yang memberi maklum balas bahawa mereka mendapat perhatian dan sokongan kuat daripada bapa mereka. Golongan bapa juga mestilah bersedia untuk mendidik anak belia mereka dengan panduan psikologi mengikut konstruk kepercayaan, memperbaiki kualiti komunikasi dan peka agar anak tidak berasa berjauhan apabila bersama dengan bapa.

Kajian lepas mendapati bahawa anak sangat terkesan dengan reaksi yang diberikan oleh bapa mereka apabila mereka meminta sesuatu perkara, respons bapa juga membentuk kepercayaan belia dan juga sokongan sosial daripada bapa boleh meningkatkan

kesejahteraan dalam diri anak-anak belia ([Nor Jum'awaton, 2018](#); [Armsden & Greenberg, 1987](#)). Bapa juga haruslah menggunakan konsep komunikasi yang tepat apabila belia memerlukan pandangan dan ingin berkongsi masalah yang dihadapi kepada bapa mereka. Hal ini kerana, bapa dianggap ketua keluarga dan merupakan individu penting yang memainkan peranan membentuk sikap belia ([Anis Khadijah & Nor Akmar, 2020](#)). Ikatan belia dengan bapa membolehkan belia mempunyai kesejahteraan psikologi yang baik dan kepuasan hidup ([Pathology, 2008](#)) kerana mempunyai sokongan daripada bapa mereka.

Belia awal di FELDA Chini menunjukkan bahawa mereka mempunyai dan perapatan dengan rakan sebaya yang sederhana. dimana kenyataan ini menekankan kepentingan ikatan ibu bapa yang memberi kesan kepada kesejahteraan belia ([Pedersen et al., 2019](#)). Ikatan belia dengan ibu bapa dalam kajian ini adalah selaras dengan pendapat [Acun Kapikiran et al. \(2014\)](#) dan [Herrera López et al. \(2017\)](#) iaitu hubungan rapat ibu bapa berupa ikatan kasih sayang menjadi faktor kesejahteraan psikologi dalam kalangan belia. Perkara ini membolehkan pengkaji memahami bahawa ikatan belia dengan ibu bapa yang sederhana boleh membawa kepada masalah-masalah sosial yang berlaku dalam kalangan belia FELDA Chini.

Tambahan daripada itu, belia merupakan tahap usia yang sangat mencabar dimana mereka sudah mula melangkah ke fasa kedewasaan dan mereka boleh terdedah dengan dunia luar yang kurang sihat. Bukti kerapuhan golongan belia boleh dikenal pasti berdasarkan kajian sebelum ini antaranya masalah sosial seperti merokok di bawah umur, merempit, lumba haram dan melepak ([Muhammad Azmi et al., 2018](#); [Badlihisham et al., 2014](#)), keterlibatan dengan najis dadah ([Dolly Paul Carlo & Kamsiah, 2018](#); [Amir Faisal, 2017](#)) dengan kadar yang sangat tinggi iaitu 96.2% melibatkan golongan belia lelaki di FELDA Jerantut, Pahang ([Agensi Anti-Dadah Kebangsaan \[AADK\], 2020](#)). Tambahan pula pada tahun 2022 ini, banyak cabaran terutama berkenaan dengan media sosial tanpa had, belia yang terlalu mengejar trend semasa sanggup melakukan perkara tidak bermaruah untuk mengejar populariti murahan. Ibu bapalah yang sebenarnya memainkan peranan besar dalam mengawal aktiviti belia dan dalam masa yang sama membina hubungan ikatan keibubapaan yang mantap dengan belia.

5.4. Tahap perapatan rakan sebaya dalam kalangan belia awal di FELDA Chini?

Hasil kajian menemui bahawa perapatan rakan sebaya dengan belia juga berada pada tahap sederhana sama dengan ikatan ibu dan ikatan bapa. Namun begitu, secara lebih teliti pengkaji mendapati bahawa belia mempunyai skor min yang lebih tinggi dengan rakan sebaya berbanding ikatan ibu dan bapa walaupun pada tahap sederhana.

Kajian ini melihat kepada tiga konstruk iaitu kepercayaan, komunikasi dan pengasingan belia dengan rakan sebaya. Tetapi, penemuan ini bermaksud bahawa kebanyakan belia lebih mempercayai dan banyak berkomunikasi dengan rakan sebaya berbanding ibu. Berkemungkinan kerana faktor umur yang dekat menjadikan gaya komunikasi, membentuk hubungan akrab dan ada persamaan dengan rakan adalah lebih tinggi berbanding ibu dan bapa. Rakan sebaya juga antara individu yang paling banyak memberikan pengaruh dengan peratusan 87.8 % kepada belia dan disokong oleh kajian [Badlihisham et al. \(2004\)](#). Perkara ini juga sama dengan kajian oleh [Kogilavani \(2018\)](#) dimana masa yang diluangkan bersama rakan sebaya adalah faktor asas yang membawa kepada pembentukan hubungan rapat antara rakan dan menghasilkan kepercayaan, kualiti komunikasi yang kuat.

Dalam pada itu, belia yang menghadapi konflik dalam pergaulan rakan sebaya juga sebenarnya boleh membawa kepada perilaku agresif (Duru et al., 2015), gejala sosial, jenayah dan seumpama dengannya. Fasa belia dikaitkan dengan strategi internalisasi dalaman (Agarwal et al., 2017) iaitu proses belia memahami diri mereka sendiri mengikut norma dan nilai yang dipegang. Justeru, belia sebenarnya belajar untuk menyesuaikan diri dengan norma tingkah laku daripada kumpulan rakan sebaya dalam memahami diri mereka (Cand, 2016).

Sekiranya hubungan belia dengan rakan sebaya berlaku dengan cara yang tidak selamat dan bertentangan dengan nilai boleh membawa belia bertingkah laku agresif, begitu juga sekiranya belia memilih rakan sebaya yang berhubungan secara selamat membawa remaja ke arah tingkah laku yang baik (Duru et al., 2015). Tambahan daripada itu, masalah juvana belia juga dicirikan dengan penurunan pencapaian akademik yang berpunca daripada hubungan rakan sebaya dan peralihan fasa sekolah rendah kepada sekolah menengah (Malek, 2016). Oleh itu, hubungan perapatan dengan rakan sebaya ini menjadi semakin penting apabila belia mula membina identiti mereka. Dalam pada itu, rakan sebaya juga berkait dengan kesejahteraan psikologi dan proses belia membuat penyesuaian diri dengan keadaan sekeliling (Minasochah, 2018). Kesemua aspek ini mempengaruhi domain kepercayaan, komunikasi dan pengasingan belia dengan rakan sebaya.

Maka jelaslah bahawa perapatan belia dengan rakan sebaya sebenarnya dipengaruhi secara langsung dengan corak ikatan bersama ibu bapa (Ainsworth, 1989). Kajian oleh Buchanan dan Bowen (2008) menemui bahawa sokongan dari rakan sebaya dan ibu bapa merupakan faktor penyumbang kepada kesejahteraan psikologi seseorang individu. Hal ini kerana, perapatan dengan rakan sebaya juga sama dominan dengan kasih sayang ibu bapa kerana rakan sebaya boleh menggantikan ibu bapa dalam aspek memberikan sokongan emosi. Lazimnya perapatan dengan rakan sebaya juga bertambah akrab pada usia belia (Kemal Baytemir, 2016).

Pengaruh antara anak dengan rakan boleh membawa dua arah iaitu baik ataupun buruk. Pengaruh yang positif ataupun negatif yang diterima daripada rakan sebaya akan meninggalkan kesan dari segi sikap, nilai dan tingkah laku belia (Nor Jum'awaton, 2018). Dalam pada itu, kecenderungan belia yang terpengaruh dengan sikap, tingkah laku dan nilai rakan sebaya ialah disebabkan oleh keinginan untuk rasa diterima dan dihargai (Santor et al., 2000). Oleh yang demikian, kajian ini telah mengupas isu di FELDA dengan melihat aspek pengaruh perapatan rakan sebaya belia dan diharapkan dapat mengatasi masalah penyalahgunaan dadah, gejala sosial dan jenayah dalam kalangan belia FELDA.

5.5. Hubungan antara ikatan ibu dengan kesejahteraan psikologi belia awal di FELDA Chini?

Dapatan ini menerangkan bahawa sikap ibu yang peka terhadap keperluan anak-anak selalunya mewujudkan ikatan selamat dan mampu memupuk asas kepercayaan belia terhadap orang lain dengan disokong oleh kajian O'Connor et al. (2018). Belia sentiasa melakukan penyesuaian dengan keadaan sekeliling mereka contohnya apabila ada rakan sebaya yang mengajak mereka mula merokok atau berlumba motor, belia akan berpatah balik kepada kognitif dan aspek sendiri mereka. Sekiranya mereka rasa percaya dengan ibu mereka, belia pasti membuat pilihan rasional dengan menjauhi rakan sebaya yang negatif. Namun sebaliknya, sekiranya belia tidak mampu meletakkan kepercayaan kepada

ibu mereka, mereka menjadi belia yang mudah mempercayai individu lain terutama sekali rakan sebaya yang negatif. Hal ini banyak berlaku dalam kalangan belia yang terjebak dengan masalah sosial, tingkah laku devian dan aktiviti tidak bermoral selalunya tidak mendapatkan kepercayaan daripada ibu mereka ([Estefanía Mónaco et al., 2019](#)).

Secara global, laporan yang dikeluarkan oleh Pertubuhan Kesihatan Sedunia ([World Health Organization \[WHO\], 2020](#)), keadaan kesihatan mental menyumbang sebanyak 16% daripada beban penyakit dan kecederaan yang melibatkan golongan belia. Dalam pada itu, satu daripada setiap enam orang yang terdiri daripada usia 10 hingga 19 tahun menghadapi isu kesihatan mental bermula usia 14 tahun dan kebanyakan daripadanya tidak dapat dikesan dan tidak dirawat ([Kessler et al., 2007](#)). Persekitaran yang menyokong seperti institusi keluarga adalah sangat penting kerana dianggarkan 10% hingga 20% belia di seluruh dunia mengalami masalah kesihatan mental.

Selain itu, kajian oleh [Sameroff et al. \(1987\)](#) juga dijalankan terhadap kesan-kesan faktor risiko persekitaran adalah berkait dengan hubungan kekeluargaan dengan rakan sebaya. Lebih merisaukan lagi di peringkat global, kemurungan menjadi salah satu punca penyakit dan kecacatan yang berlaku dalam kalangan belia. Sementara itu, bunuh diri adalah penyebab kematian keempat tertinggi dalam kalangan belia berusia 15 hingga 19 tahun. Kesan daripada kegagalan menangani masalah kesihatan mental belia hingga dewasa boleh menyebabkan terjejasnya kesihatan fizikal dan mental sehingga membataskan peluang mereka menjalani kehidupan sebagai orang dewasa dengan baik ([World Health Organization \[WHO\], 2020](#)).

Dalam pada itu, merujuk kepada [Institut Kesihatan Negara \(2020\)](#) yang dijalankan oleh [Institut Kesihatan Negara \(2020\)](#), kadar kemurungan golongan dewasa di Malaysia ialah seramai setengah juta orang. Prevalen kemurungan di peringkat nasional ini mengikut negeri adalah 5.4% di Wilayah Persekutuan Putrajaya, Negeri Sembilan 5.0%, Perlis 4.3%, Sabah 4.0% dan Melaka 3.8%. 2.0% daripadanya ialah lelaki, 2.6% terdiri daripada perempuan. Bagi demografi bandar menyumbang sebanyak 1.9% dan luar bandar ialah 3.6% kepada masalah kemurungan ini. Status golongan yang menghidap kemurungan ini terdiri daripada 3.32% individu bujang, 1.8% telah berkahwin dan 2.0% lagi golongan yang bercerai ataupun balu. Justifikasi daripada tinjauan ini ialah golongan belia berada pada fasa penting sangat memerlukan perhatian daripada ibu bapa. Sekiranya tidak dipantau dan diberi perhatian dalam isu kesihatan mental dikhuatiri menghidapi kemurungan. Hal ini berikutan kerana, data yang dikeluarkan oleh Morbiditi Kebangsaan pada tahun 2020 menunjukkan bahawa golongan dewasa, bujang adalah penghidap kemurungan tertinggi.

5.6. Hubungan antara ikatan bapa dengan kesejahteraan psikologi belia awal di FELDA Chini?

Dapatan kajian mendapati bahawa konstruk pengasingan belia awal dengan bapa ialah lebih tinggi ($M=3.64$) berbanding pengasingan belia awal dengan rakan sebaya ($M=2.70$) dan ibu iaitu ($M=2.15$). Dapatan ini bermaksud, walaupun kebanyakan belia secara keseluruhannya memberi respons bahawa mereka lebih rapat dengan bapa, namun nilai serakan data (merujuk sisihan piawai) juga tinggi apabila ramai belia awal yang berasa terasing dan menghadapi konflik dari segi emosi dengan bapa mereka.

Kajian ini dijalankan dengan melihat perkaitan dan mengukur dapatan secara keseluruhan, jadi pengkaji dapat lihat bahawa terdapat belia yang berhubungan rapat

dengan bapa mereka, sebaliknya ada juga belia yang berasa jauh dan terasing daripada mendapat perhatian bapa mereka. Hari ini, segelintir belia mempunyai konflik dengan ibu bapa mereka, bertepatan dengan kajian oleh [Nor Jum'awaton \(2018\)](#) serta [Armsden dan Greenberg \(1987\)](#) yang mendapati bahawa kesannya menjadikan belia terasing apabila berada dalam kalangan ahli keluarga. Perkara seperti ini boleh membawa kepada banyak gejala sosial dan masalah tingkah laku akibat daripada emosi tidak stabil dan belia memberontak dengan kehidupan mereka.

Hal ini mencadangkan bahawa sepatutnya belia mampu berkembang dengan baik apabila bapa mereka memberikan penjagaan yang selamat dan membina hubungan baik bersama anak mereka. Banyak kajian bersetuju bahawa masa belia bersama bapa dan pengalaman keluarga memberikan impak besar kepada perkembangan sosial dan kognitif anak ([Heckman, 2011](#)). Hubungan belia bersama bapa yang berkualiti secara konsisten, saling sayang menyayangi dan memberikan tindak balas kepada keperluan anak dilihat sebagai salah satu pelaburan untuk perkembangan anak ([Baker & Milligan, 2008](#)) dan masa depan anak ([Engster & Stensota, 2011](#); [Rossin, 2011](#); [Carneiro et al., 2009](#)). Manakala dalam kajian ini mendapati ikatan bapa belia awal FELDA Chini ialah sederhana tinggi dan membawa kepada tahap kesejahteraan psikologi yang sederhana.

Pada bahagian awal penulisan, pengkaji telah menyatakan permasalahan kajian ini ialah gejala sosial yang berlaku dalam kalangan belia FELDA dimana pengkaji mengaitkan pemboleh ubah ikatan bapa sebagai peramal kesejahteraan psikologi belia awal. Dapatan daripada data kajian memberikan lakaran bahawa tahap ikatan ibu dan bapa dengan belia adalah sederhana tinggi seterusnya belia masih memerlukan lebih banyak ikatan selamat dengan ibu dan bapa mereka. Tambahan daripada itu, belia merupakan fasa kritikal untuk pembentukan perkembangan diri, emosi, sosial dan kognitif. Oleh itu, ikatan ibu bapa perlu berlaku dalam keadaan yang kukuh kerana ikatan ibu bapa merupakan sokongan sosial yang membantu kesejahteraan psikologi belia ([Hellfeldt et al., 2020](#)). Perkara ini bagaimana pun boleh menjawab kepada corak tingkah laku bermasalah dan gejala sosial yang berlaku adalah kesan daripada ikatan ibu bapa dan perapatan rakan sebaya yang tidak selamat dengan merujuk kepada pengasas Inventori Ikatan Ibu bapa dan Rakan Sebaya iaitu [Gay Armsden & Mark Greenberg \(2009\)](#) dan ianya menandakan bahawa belia berada dalam keadaan kesejahteraan psikologi yang rendah.

5.7'. Hubungan antara perapatan rakan sebaya dengan kesejahteraan psikologi belia awal di FELDA Chini?

Dengan merujuk nilai min bagi domain komunikasi belia awal dengan rakan sebaya yang lebih tinggi. Hal ini menandakan bahawa belia cenderung menceritakan dan meluahkan perkara yang mereka hadapi kepada rakan mereka berbanding ibu dan bapa. Walau bagaimanapun, kualiti komunikasi bersama kedua-dua ibu bapa dan rakan sebaya adalah pada tahap sederhana tinggi. Perkara ini menggambarkan bahawa belia berpandangan bahawa kualiti komunikasi yang digunakan oleh rakan dan juga ibu bapa mereka semasa mereka meminta pandangan dan berkongsi masalah adalah pada tahap sederhana tinggi. Kualiti komunikasi wajar ditambah baik lebih-lebih lagi oleh ibu bapa. Ibu bapa perlu lebih memahami belia kerana perkara ini dapat meramalkan kesejahteraan psikologi yang jauh lebih baik.

Kemesraan dan komunikasi yang berkualiti juga merupakan faktor keibubapaan secara konseptual yang sepatutnya berlaku ([Koehn & Kerns, 2018](#); [Axpe et al., 2019](#)). Hal ini juga dipersetujui oleh [Bowlby \(1982\)](#) dan [Groh et al. \(2014\)](#) dimana ikatan emosi bermula

zaman kanak-kanak bersama ibu bapa mempengaruhi skema mental, persepsi diri dan dunia sekeliling apabila anak-anak menginjak usia belia termasuklah hubungan belia dengan rakan sebaya yang juga dipengaruhi oleh ikatan ibu bapa. Dalam hal ini, remaja FELDA sememangnya tinggal di kawasan pedalaman, namun perkembangan teknologi pesat menjadikan mereka juga turut sama untuk ikut perkembangan teknologi semasa. Antara perkara yang merisaukan ialah cara mereka berpakaian, pergaulan rakan sebaya dan aktiviti seharian mereka. Ibu bapa sekiranya tersilap pendekatan dalam menegur anak mereka akan menyebabkan belia semakin memberontak dan melawan. Oleh sebab itulah, domain komunikasi sangat penting untuk dikuasai oleh para ibu bapa dalam mendidik, menegur dan membina ikatan bersama anak.

6. Kesimpulan

Secara keseluruhannya, hasil kajian ini menemui bahawa belia awal di kawasan FELDA Chini mempunyai tahap ikatan keibubapaan dan perapatan rakan sebaya yang sederhana tinggi. Manakala, kaitan pemboleh ubah dengan kesejahteraan psikologi berada pada tahap sederhana. Oleh itu, pendekatan untuk pemerksaan dan kemahiran ikatan keibubapaan perlu dilaksanakan oleh pelbagai pihak. Sekiranya belia terus terlibat dengan penyalahgunaan bahan, dadah, jenayah, salah laku seksual dan seumpamanya maka pewaris dan penyambung legasi FELDA akan bermasalah. Sejak awal lagi, matlamat utama penubuhan FELDA adalah untuk membasmi kemiskinan dan membuka peluang kerja kepada belia pada masa itu. Tetapi sekiranya penyambung generasi tidak dibantu keluar dari kemelut ini, maka mereka akan terus hanyut dan tidak mampu maju pada masa akan datang.

Penghargaan (*Acknowledgement*)

Terima kasih kepada penyelia, barisan guru, responden, ahli keluarga dan rakan-rakan yang terlibat secara langsung mahupun tidak langsung dalam proses menyempurnakan kajian ilmiah ini. Tanpa bantuan dan kerjasama mereka semua, penulis tidak akan berjaya untuk menghasilkan penulisan ini.

Kewangan (*Funding*)

Kajian dan penerbitan artikel ini telah menerima bantuan kewangan daripada ibu bapa dan ahli keluarga penulis.

Konflik Kepentingan (*Conflict of Interests*)

Penulis tidak mempunyai sebarang konflik kepentingan dalam menerbitkan penulisan ini melainkan untuk menyumbang kepada cabang ilmu dan mencari solusi kepada isu belia terutama sekali di FELDA Chini, Pahang.

Rujukan

- Acun-Kapikiran, N., Körukü, Ö. & Kapikiran, S. (2014). The Relation of Parental Attitudes to Life Satisfaction and Depression in Early Adolescents: The Mediating Role of Self-esteem. *Educ. Sci. Theory Pract*, 14, 1246–1253.
- Agarwal, S., & R, S. (2017). Parent and Peer Attachment and Assertiveness in College

- Students. *The Internasional Journal of Indian Psychology*, 4(3), 138–150.
- Agensi Anti-Dadah Kebangsaan. (2020). *Trend Statistik Penagih Dadah Dikesan AADK Mengikut sebab mengguna dadah, 2016-2020*. <https://www.adk.gov.my/orang-awam/statistik-dadah/>
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709–716.
- Amir Faisal Mohd Khairi. (2017). Risk Factors Of Drug Abuse Among Malay Males Felda Settlers In Jerantut, Pahang. In *Faculty of Medicine and Health Sciences*. Universiti Putra Malaysia.
- Anis Khadijah Ahmad Shazili, Nor Akmar Nordin & I. N. (2020). Hubungan Di Antara Gaya Ikatan (Attachment) Anak-Anak Dengan Ibu Bapa Dan Kepuasan Hidup Dalam Kalangan Remaja Di Sekolah Kluster. *Jurnal Kemanusiaan*, 18(2), 123–135.
- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(5), 427–454.
- Axpe, I., Rodríguez-Fernández, A.; Goñi, E. & Antonio-Agirre, I. (2019). Parental Socialization Styles: The Contribution of Paternal and Maternal Affect/Communication and Strictness to Family Socialization Style. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 16, 2240.
- Badlihisham Mohd Nasir, Anuar Puteh, Abdul Ghafar Don, Ahmad Irdha Mohktar, & Abu Dardaa. (2014). Gejala Sosial Di Felda Gugusan Chini Pahang: Faktor Dan Cara Mengatasinya. *Seminar Antarabangsa Dakwah & Etnik : Perspektif Multi-Disiplin*.
- Badlihisham Mohd Nasir, Rozmi Ismail, & Syarul Azman Shahrudin. (2004). *Perkembangan Sosio Psikologi Dan Akhlak Remaja Melayu Felda: Satu Kajian Preliminari*. Universiti Kebangsaan Malaysia. Bangi.
- Baker, M., & Milligan, K. (2008). Maternal employment, breastfeeding, and health: Evidence from maternity leave mandates. *Journal of Health Economics*, 27(4), 871–887.
- Blanchflower, D.D. & Oswald, A. J. (2008). Is well-being U-shaped over the life cycle? *Soc. Sci. Med.*, 66, 1733–1749.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and Prospect. *Am. J. Orthopsychiatry*, 52, 664–678.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Vol. 1,2,3*.
- Buchanan, R. L., & Bowen, G. L. (2008). In the context of adult support: The influence of peer support on the psychological well-being of middle-school students. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 25, 397–407. <https://doi.org/10.1007/s10560-008-0143-z> Byrne, B. M.
- Cand, T. R. (2016). Links of Adolescents Identity Development and Relationship. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 97–105.
- Carneiro, P., Loken, K., & Salvanes, K. (2009). *A flying start? Maternity leave benefits and long run outcomes of children*.
- Caroli, D., & Elvira, M. (2016). Resilience and Psychological Well-Being. *International Journal of Developmental and Educational Psychology*.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (Second Edi). NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research Methods In Education*. Routledge.
- Dang, J., Liu, L., & Du, Y. (2019). Benefits of a Highly Entitative Class for Adolescents' Psychological Well-Being in School. *School Mental Health*, 11(4), 766–776. <https://doi.org/10.1007/s12310-019-09319-z>
- Dewan Bahasa dan Pustaka. (2022). *Maksud Rakan Sebaya*.
- Diener, E., Oishi, S. & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being:

- Emotional and cognitive evaluations of life. *Annu. Rev. Psychology*, 54, 403–425.
- Dolly Paul Carlo & Kamsiah Bt. Ali. (2018). Satu Sorotan Literatur Tentang Penglibatan Sosial Belia Berstatus Sosio- Ekonomi Rendah. *Journal Of Borneo-Kalimantan (JBK)*, 4, 8.
- Duru, C. K., Redzuan, M., Hamsan, H., & Shahrimin, M., & I. (2015). Teacher Attachment and Intention of Aggressive Behavior among School Children. *Journal Of Humanities And Social Science*, 20(1), 66–72.
- Engster, D., & Stensota, H. O. (2011). Do family policy regimes matter for children's well-being? *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 18(1), 82–124.
- Estefanía Mónaco, K. S. & I. M.C. (2019). NoAttachment Styles andWell-Being in Adolescents: How Does Emotional Development Affect This Relationship? *International Journal of Environment Research and Public Health*, 1–17.
- Faculty, A. (2013). Psychological wellbeing and internet addiction among university students. *Journal of Educational Technology*, 12(3), 134–141.
- Gay Armsden & Mark T. Greenberg. (2009). *Inventory Of Parent And Peer Attachment (Ippa)*. Penn State University.
- González-Carrasco, M., Casas, F., Malo, S., Viñas, F. & Dinisman, T. (2017). Changes with Age in SubjectiveWell-Being Through the Adolescent Years: Differences by Gender. *J. Happiness Stud*, 18, 63–88.
- Groh, A.A., Roisman, G.G., Booth-LaForce, C., Fraley, R.R.; Owen, M.M., Cox, M.M., Burchinal & M. R. I. (2014). Stability of Attachment Security from Infancy to Late Adolescence. *Monogr. Soc. Res. Child. Dev*, 79, 51–66.
- Heckman, J. (2011). The American family in black and white: A post-racial strategy for improving skills to promote equality. *Daedalus*, 140, 70–89.
- Hellfeldt, K., Laura López-Romero, & Andershed., H. (2020). Cyberbullying and Psychological Well-being in Young Adolescence: The Potential Protective Mediation Effects of Social Support from Family, Friends, and Teachers. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17(1), 45. <https://doi.org/https://doi.org/10.3390/ijerph17010045>
- Herrera-López, M., Romera, E. & Ortega-Ruiz, R. (2017). Bullying and cyberbullying in Colombia, co-occurrence in schooled adolescents. *Rev. Latinoam Psicol*, 49, 163–172.
- Institut Kesihatan Negara. (2020). *Tinjauan Kebangsaan Kesihatan dan Morbiditi*.
- Ismail, Z. (2012). Religiosity and Psychological Well-Being. *International Journal of Business and Social Science*, 3(11), 20–29.
- Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM). (2021). *Statistik Populasi Penduduk & Penduduk Belia Mengikut Kategori Umur, Jantina, Etnik, Daerah & Negeri Di Malaysia Bagi Tahun 2015 - 2020*. Institut Penyelidikan Pembangunan Belia Malaysia (IYRES). <https://ydata.iyres.gov.my/iyresbankdataV2/www/index.php?r=pub/home/readcontent4&id=134>
- Jaime, A., Ferran, C., López, V. (2015). Well-being in childhood and adolescence. *Psicoperspectivas*, 14, 1–5.
- Kartini Aboo Talib @ Khalid, Norshuhada Shiratuddin, Shahizan Hassan, Zainatul Shuhaida Abdul Rahman, & Nurul Labanihuda Abdul Rahman. (2018). Belia dan Sosialisasi: Tingkahlaku Relatif dan Perspektif Terhadap Media Baru. *Jurnal Komunikasi*, 34(3), 1–18.
- Kemal Baytemir. (2016). The Mediation of Interpersonal Competence in the Relationship between Parent and Peer Attachment and Subjective Well-Being in Adolescence. *Education and Science Academia*, 69–91. <https://doi.org/https://doi.org/10.15390/EB.2016.6185>
- Kern, M. L., Benson, L., Steinberg, E. A., & Steinberg, L. (2016). The EPOCH Measure of Adolescent Well-Being. *Psychological Assessment*, 28(5), 586–597. <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/pas0000201>

- Kessler RC, Angermeyer M, A. J. et al. (2007). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of mental disorders in the World Health Organization's World Mental Health Survey Initiative. *World Psychiatry*, 6, 168–176.
- Koehn, A.A. & Kerns, K. A. (2018). Parent-child attachment: Meta-analysis of associations with parenting behaviors in middle childhood and adolescence. *Attach Hum. Dev*, 20, 378–405.
- Kogilavani A/P Rajendran. (2018). *Relationship between parental attachment, parental differential treatment, sibling relationship, peer attachment and positive well-being among adolescents in the Klang Valley, Malaysia*. Universiti Putra Malaysia.
- Krejcie RV, M. D. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(608).
- Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). The Differential Relations of Parent and Peer Attachment to Adolescent Adjustment The Differential Relations of Parent and Peer. *Of Youth and Adolescence*. <https://doi.org/10.1023/A>
- Lucktong, A., Salisbury, T. T., & Chamrathirong, A. (2018). The impact of parental, peer and school attachment on the psychological well-being of early adolescents in Thailand. *International Journal of Adolescence and Youth*, 23(2), 235–249. <https://doi.org/10.1080/02673843.2017.1330698>
- Malek, M. D. A. (2016). Predicting the Effect of Parent and Peer Attachment towards Global Self-Worth among Adolescents. *Southeast Asia Psychology Journal*, 4, 24–34.
- Minasochah. (2018). Peer and Parent Attachment and Psychological Well-Being of Adolescents from Diaspora Families in Bawean Island. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)*, 304.
- Mohd. Majid Konting. (2005). *Kaedah Penyelidikan Pendidikan*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Moretti, M. M., & Peled, M. (2004). Adolescent-parent attachment: Bonds that support healthy development. *Paediatrics and Child Health*, 9(8), 551–555. <https://doi.org/10.1093/pch/9.8.551>
- Muhammad Azmi Abdullah, Syed Sofian Syed Salim, & Mohamed Arip. (2018). Factors that Influenced the Problem of Truancy among Secondary School Students. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(3), 363–373.
- Nor Jum'awaton Binti Shahrudin. (2018). *Perkaitan antara perapatan ibu bapa, anak-anak, pengaruh rakan sebaya, estim sendiri dan lokus kawalan dengan sikap seksual remaja hamil luar nikah*. Universiti Putra Malaysia.
- O'Connor, T.T., Woolgar, M.; Humayun, S., Briskman, J.J. & Scott, S. (2018). Early caregiving predicts attachment representations in adolescence: Findings from two longitudinal studies. *J. Child Psychol. Psychiatry*.
- Patalay, P. & Fitzsimons, E. (2018). Development and predictors of mental ill-health and wellbeing from childhood to adolescence. *Soc. Psychiatry Psychiatry Epidemiol*, 53, 1311–1323.
- Pathology, L. (2008). Do Pdas Enhance the Organization and Memory Skills of Students. *Psychology*, 45(7), 705–714. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/pits>
- Pedersen, G.A., Smallegange, E., Coetzee, A., Hartog, K., Turner, J., Jordans, M.J.D. & Brown, F. (2019). A Systematic Review of the Evidence for Family and Parenting Interventions in Low- and Middle-Income Countries: Child and Youth Mental Health Outcomes. *J. Child. Fam. Stud.*, 1–20.
- Rathi, N., & Rastogi, R. (2007). Meaning in Life and Psychological Well-Being in Pre-Adolescents and Adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 33(1), 31–38.
- Robson, C. (2011). *Real world research: A resource for social-scientists and practitioner-researchers* (Edisi ke-3). Blackwell Publishing.

- Roscoe, J. T. (1975). *Fundamental research statistics for the behavioral sciences* (H. R. and Winston (ed.); Second ed.).
- Rossin, M. (2011). The effects of maternity leave on children's birth and infant health outcomes in the United States. *Journal of Health Economics*, 30(2), 221–239.
- Ryan, R. M, L. J. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60(2), 340–356.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719– 727.
- Sameroff, A. J., Seifer, R., Barocas, R., Zax, M., & Greenspan, S. (1987). Intelligence quotient scores of 4-year-old children: social-environmental risk factors. *Pediatrics*, 79, 343–350.
- Santor, D. A., Messervey, D., & Kusumakar, V. (2000). Measuring peer pressure, popularity, and conformity in adolescent boys and girls: Predicting school performance, sexual attitudes, and substance abuse. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(2), 163–182.
- Saricaoglu, H., & Arslan, C. (2013). An Investigation into Psychological Well-being Levels of Higher Education Students with Respect to Personality Traits and Self-compassion. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(4), 2097–2104.
- Sekaran, U. (1992). *Research Methods for Business: A Skill-Building Approach*. John Wiley & Sons, Inc.
- Singh, D., Gupta, K., & Bakhshi, A. (2021). *Parental Attachment and Psychological Wellbeing in Adolescents : Mediating Role of Self-esteem*, 8(1), 13–17.
- Smith, E.E., Reynolds, S., Orchard, F., Whalley, H.H., Chan, S. W. (2018). Cognitive biases predict symptoms of depression, anxiety and wellbeing above and beyond neuroticism in adolescence. *J. A Ect. Disord*, 241, 446–453.
- Ullah, F. (2017). Personality Factors as Determinants of Psychological Well-Being among University Students. *Semantic Scholar*.
<https://www.semanticscholar.org/paper/Personality-Factors-as-Determinants-of-Well-Being-Ullah/a8fb0368f4efff17d193c5fc5a048603242e0758>
- Wassell, E. (2014). *The Influence Of Family Care Leave Policy On The Long-Term Wellbeing Outcomes Of Children*. University Of Colorado.
- World Health Organization. (2020). *Adolescent Mental Health*.
<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>